

Lublin, 20 lutego 2015 r.

Opinia
Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji
Krajowej Rady Radców Prawnych
w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego,
ustawy- Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw

1.

Celem projektu jest dostosowanie prawa polskiego do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (dalej: rozporządzenie). Dostosowanie obejmować będzie przede wszystkim wprowadzenie do systemu prawa polskiego stosownych norm dotyczących europejskiego poświadczenia spadkowego, chociaż modyfikacja dotyczyć będzie również zmian związanych z kwestią łącznika dotyczącego spraw spadkowych w prawie prywatnym międzynarodowym, a także wypadkowo również innych przepisów.

Zmiany dotyczące europejskiego poświadczenia spadkowego są konieczne i potrzebne. Konieczne ponieważ wynika to z zobowiązań międzynarodowych związanych z uczestnictwem Polski w Unii Europejskiej, potrzebne ze względu na występujące procesy migracji. Szacuje się, że w Unii Europejskiej otwieranych jest ponad 450 tysięcy międzynarodowych postępowań spadkowych, natomiast wartość spadków wynosi ponad 123 miliardy euro¹, chociaż niektórzy wskazują liczby zdecydowanie niższe². Część z tych spraw dotyczy również obywateli polskich oraz majątków położonych na terenie naszego kraju. Pomimo, że rozporządzenie nie dotyczy Zjednoczonego Królestwa i Irlandii³, co byłoby szczególnie istotne ze względu na aktualną sytuację związaną z migracją zarobkową, to jego

---

¹ A. Makowiec „W kierunku harmonizacji prawa spadkowego w Unii Europejskiej – rozporządzenie (UE) nr 650/2012 z 4 lipca 2012 r.”, *Roczniki Administracji i Prawa*, Rok XIII/2013, s. 443.

² Zob. A. Wysocka wskazując na dane podane przez twórców „Zielonej księgi o dziedziczeniu i testamentach”, chociaż uwzględnić trzeba różnicę czasową pomiędzy poszczególnymi wyliczeniami (w:) „Projekt jednolitego międzynarodowego prawa spadkowego państw Unii Europejskiej”, *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, rok XIX nr 1/2010, s. 175-176.

³ Pkt 82 motywu rozporządzenia. Według pkt 83 dotyczy to także Danii.

stosowanie będzie istotne dla obywateli polskich.

2.

Pierwszą ustawą, której nowelizacja jest planowana, jest kodeks postępowania cywilnego⁴. Zasadnicza część zmian skoncentrowana jest na wprowadzeniu europejskiego poświadczenia spadkowego w projektowanym nowym tytule VIIa księgi drugiej części czwartej kodeksu. Nowela wprowadzić ma także inne zmiany. Po pierwsze modyfikacji ulegą art. 39 kpc poprzez zmianę łącznika wskazującego na właściwość miejscową sądu, tak aby pokrywał się on z tym, który wskazuje istnienie jurysdykcji krajowej (strona 14 uzasadnienia). Powyższe powinno zapewnić niezbędną spójność między normami prawnymi dotyczącymi tej samej problematyki.

Nowelizacja przynosi widoczną zmianę w zakresie terminów do zgłoszenia się spadkobierców po dokonaniu ogłoszenia o wezwaniu spadkobierców i związanych z tym czynności sądu (art. 673 pkt, 675 i 676 kpc). Powyższy termin ulegnie skróceniu z 6 do 3 miesięcy od chwili ogłoszenia. Uzasadniane jest to powszechnością dostępu do środków komunikowania się na odległość i negatywnym wpływem zbyt długiego terminu na sprawność postępowania. Dodatkowo wskazać również należy, że nawet jeśli wszyscy poszukiwani spadkobiercy zgłoszą swój udział to i tak sąd jest zobowiązany do dotrzymania wyznaczonego wcześniej terminu i nie może wyznaczyć rozprawy wcześniej⁵. Skrócony termin realizować będzie również funkcję gwarancyjną i nie będzie zbyt krótki. Co więcej liczony będzie od daty realizacji późniejszej z wymienionych czynności z art. 674 KPC⁶. Powyższe pozwala na ochronę interesów potencjalnych spadkobierców i zgodną z prawem realizację ich interesów. Pokłosiem skrócenia terminu jest zmiana art. 610 § 1 kpc dotyczącego zasiedzenia. Wynika to z faktu, że zawarty tam obecnie termin 3 miesięczny stanowił *lex specialis* w stosunku do terminu 6 miesięcznego występującego w przepisach dotyczących ogłoszenia w sprawie nabycia spadku. Z uwagi na modyfikację terminu drugiego omawiany wyjątek stanie się zgodny z regułą co sprawi, że jego wyszczególnienie stanowić będzie zbędne *superfluum* (uzasadnienie jednak nie wspomina o tym).

---

⁴ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz. U. Z 2014 r. poz. 101, z późn. zm.) dalej w skrócie kpc.

⁵ T. Demendecki (w:) „Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz” red. A. Jakubecki, wyd.5, Warszawa 2012, s. 851.

⁶ J. Pietrzykowski, K. Pietrzykowski (w:) „Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 367 – 729” red. A. Marciniak, K. Piasecki, wyd. 6, Warszawa 2014, s. 923.

Trzecią zmianą niejako przy okazji wprowadzania europejskiego poświadczenia spadkowego jest umożliwienie złożenia oświadczenia przed notariuszem o odmowie przyjęcia funkcji wykonawcy testamentu. Należy zgodzić się z autorem uzasadnienia, że jest to czynność zbliżona do wydawania przez notariusza zaświadczenia o powołaniu na wykonawcę testamentu. Czyni to niezasadnym zróżnicowanie tych instytucji poprzez inny katalog podmiotów przed którymi dokonywać można podobnych czynności. Może służyć to również usprawnieniu postępowań spadkowych.

Co do samego europejskiego poświadczenia spadkowego to należy pochwalić wybór miejsca w kodeksie postępowania cywilnego, w którym stosowne przepisy będą zamieszczone. Ich charakter i budowa przemawia za przyjętym miejscem.

Analiza przepisów wskazuje, że celem ustawodawcy jest zapewnienie szybkości postępowania, a także że występuje charakterystyczna dla postępowań nieprocesowych aktywność sądu podejmowana z urzędu, co wynika z treści rozporządzenia.

Zastanović można się jednak nad projektowanym art. 1142(4). Jego treść brzmi „W razie stwierdzenia, że istnieje określona w rozporządzeniu nr 650/2012 podstawa do zmiany lub uchylecia europejskiego poświadczenia spadkowego, sąd może je zmienić lub uchylć także z urzędu”. Zgodnie z art. 71 rozporządzenia czynności takich dokonuje się w razie stwierdzenia, że poświadczenie lub jego poszczególne część są nieprawdziwe. Może warto byłoby zamiast odsyłania do innego aktu prawnego umieścić stosowną informację w treści samego artykułu 1142(4) kpc?

Pomimo tego ocena przepisów zmieniających kodeks postępowania cywilnego zasługuje na aprobatę. Poszczególne rozwiązania dobrze wpisują się w charakter nowej instytucji i zapewnią jej poprawne stosowanie.

3.

Większe zmiany związane są z nowelizacją ustawy prawo o notariacie⁷ i jak wskazane jest w uzasadnieniu (s. 15), dotyczą one 3 grup przepisów związanych z:

- 1) ogólnym trybem dokonywania czynności notarialnych
- 2) sporządzaniem aktów poświadczenia dziedziczenia

---

⁷ Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. (Dz. U. Z 2014 r. poz. 164 i 993) dalej w skrócie pr. not.

3) podejmowaniem przez notariusza czynności dotyczących europejskiego poświadczenia spadkowego

Zmiany należące do pierwszej grupy zagadnień mają charakter porządkujący. Nowe przepisy o odmowie dokonania czynności przez notariusza i związane z nim uzasadniane odmowy w pozytywny sposób mogą wpłynąć na kształtowanie się świadomości prawnej społeczeństwa. Dobrze również, że usuwa się przepisy będące relikdami poprzedniego ustroju sądownictwa, zwłaszcza że prawo o notariacie należy do ustaw o wysokim znaczeniu społecznym.

Bardzo znaczące są natomiast zmiany dotyczące drugiej grupy. Z dużym zadowoleniem należy przyjąć koncepcję projektu protokołu dziedziczenia. Rozwiąże on pojawiające się *de lege lata* problemy związane z koniecznością osobistego, jednoczesnego stawiennictwa wszystkich zainteresowanych osób przed notariuszem sporządzającym protokół dziedziczenia. I chociaż obecnie można spotkać się z poglądem⁸, według którego może istnieć kilka protokołów dziedziczenia sporządzonych z udziałem różnych spadkobierców dziedziczących razem i dopiero na ich podstawie sporządzony zostanie jeden akt poświadczenia dziedziczenia, to jest to zdanie odosobnione. Do rozważenia ustawodawcy pozostaje natomiast możliwość wyraźnego dopuszczenia posłużenia się pełnomocnikiem przy sporządzaniu protokołu i aktu poświadczenia dziedziczenia⁹. Wydaje się, że musiałoby to być pełnomocnictwo obarczone rygorem kwalifikowanej formy udzielenia w postaci wymogu opatrzenia go co najmniej podpisem urzędowo poświadczonym. Jednakże w związku z możliwością składania oświadczeń nawet przez pojedyncze osoby jest to kwestia drugorzędna. Pamiętajmy, że notariusz może dokonywać również czynności poza kancelarią, co zapewnia dostęp do tego typu usług prawnych ludziom nie mogącym opuścić swojego domu. Dodatkowo ze względu na uznanie, iż odrzucenie spadku oraz uznanie za niegodnego powodują utratę statusu osoby zainteresowanej (art. 95b § 2 projektu pr. not.) zmniejszy się krąg osób, które muszą stawić się u notariusza, co wpłynie korzystnie na prędkość

---

⁸ P. Borkowski „Notarialne poświadczenie dziedziczenia”, Warszawa 2011, s. 229.

⁹ Aktualnie jest to kwestia sporna, zob. D. Dończyk „Notarialne poświadczenie dziedziczenia. Komentarz”, wyd. 1, Warszawa 2011, s. 40.

postępowań i sprawność działania omawianej instytucji¹⁰.

Dodatkowo pewność obrotu cywilnoprawnego zostanie również umocniona przez poszerzone możliwości kontrolne notariuszy. Wzrósł także zakres stosowania notarialnego poświadczenia dziedziczenia co wpłynie pozytywnie na jego użyteczność.

W przypadku notarialnego poświadczenia dziedziczenia warto dodać jeszcze jedną uwagę. W doktrynie panuje spór co do konstrukcji tzw. piętrowego poświadczenia dziedziczenia. Dotyczy ono sytuacji kiedy w postępowaniu przed notariuszem uczestniczyć mają spadkobiercy osoby pierwotnie występującej. I chociaż przekonujące wydają się argumenty przemawiające za możliwością dopuszczenia takiej instytucji¹¹ i w tym kierunku poszedł także Sąd Najwyższy, to sprawa mogłaby zostać przesądzona ustawowo, zwłaszcza że jest to zagadnienie o znaczeniu praktycznym.

Trzecia grupa przepisów dotyczy bezpośrednio instytucji europejskiego poświadczenia spadkowego. Ich wprowadzenie należy przyjąć z aprobatą, podobnie jak wprowadzone kilka lat temu przepisy o „zwykłym” notarialnym poświadczeniu dziedziczenia. Zapewnią one wolność wyboru drogi sądowej lub pozasądowej. Będzie to korzystne zarówno dla funkcjonowania sądownictwa, notariatu jak i przede wszystkim dla zwykłych obywateli. Wyraźniej zarysowana będzie pozycja notariusza i jego rola w systemie ochrony prawnej. Możliwość wyboru drogi notarialnej jest również jak najbardziej zgodna z rozporządzeniem (art. 3 pkt 2 rozporządzenia).

4.

W przypadku zmian innych ustaw w wątpliwość można poddać sposób zmiany ustawy prawo

---

¹⁰ Obecnie osoby te ze względu na tzw. zasadę nadreprezentacji należy zaprosić do czynności poświadczenia dziedziczenia, K. Czerwińska-Koral „Odmowa sporządzenia aktu poświadczenia dziedziczenia – zagadnienia wybrane”, Przegląd Sądowy nr 2/2012, s. 103, odwołując się do pisma Prezesa Krajowej Rady Notarialnej z 28 lutego 2009 r.

¹¹ Zob. zwłaszcza A. Bieranowski „Uwagi o dopuszczalności tzw. piętrowego poświadczenia dziedziczenia”, Rejent nr 5/2009, s. 148 i n.

prywatne międzynarodowe¹² poprzez wprowadzenie odwołania bezpośrednio do treści rozporządzenia. Pomimo, że jest to praktyka przyjęta zastanowić należy się czy jest to praktyka dobra. Utrudnia ona korzystanie z treści aktu prawnego i negatywnie wpływa na kompleksowość regulacji. Jest to jednak kwestia uboczna, związana bardziej z techniką legislacji, a nie problem merytoryczny.

5.

Podsumowując projekt ustawy należy ocenić pozytywnie. Wprowadza on instytucję nowoczesną i potrzebną w obecnych realiach społeczno - gospodarczych. Zróżnicowanie trybów na sądowy i notarialny jest dobrym pomysłem, co potwierdzają obecnie stosowane przepisy o poświadczeniu dziedziczenia. Zmiany również tej instytucji mogą przynieść wiele pożytku, zwłaszcza wprowadzenie projektu protokołu dziedziczenia, który jest wyjątkiem od konieczności osobistej obecności wszystkich potencjalnych spadkobierców zarówno ustawowych jak i testamentowych, a także osób wobec których uczynione zostały zapisy windykacyjne. Grupa to może być bardzo liczna, co *de lege lata* powodować może znaczne utrudnienia i negatywnie wpływać na popularność trybu notarialnego.

---

¹² Ustawa z dnia 4 lutego 2011 (Dz. U. Nr 80, poz. 432 i z 2014 r. poz. 827).